

POROČILA

VRPČASTA KERAMIKA SPILJE VINDIJE

STJEPAN VUKOVIĆ

Arheološki i paleontološki materijal iskopan u spilji Vindiji pruža nam nepobitne dokaze, da je ova spilja bila nastavana po ljudima kroz jedno vrlo dugo vremensko razdoblje. Osim velikog broja fosilnih kostiju diluvijalnih životinja i kamenog i koštanog orudja i oružja, na tome nalazištu bili su nadjeni brušeni kameni batovi i sjekire, fragmenti zemljanih posuda i predmeti iz bronzne i željezne. Među svim tim arheološkim materijalom posebno mjesto zauzima vrpčasta keramika (Schnurkeramik), koja je ukrašena pomoću otisaka sukane niti (Fadenmuster). Ove vrste keramika bila je nadjena u grobnici spilje,¹ zatim u prednjem dijelu spilje, kao i u pretspiljskom prostoru. U prostoriji, koju nazivam grobnicom, a koja se nalazi u zadnjem desnom dijelu spilje, nadjeni su osim keramike još i osteološki fragmenti skeleta čovjeka, dva kamena artefakta iz zelenog tufa i jedan iz crvenog jaspisa, koštana šila, šiljak iz paroška jelena, fragmenat mandibule sa molarom preživača, i nakit od kosti, morskih školjaka i rožine jelena. Svi ti predmeti navode nas na pomisao, da je ova prostorija u kojoj su nadjeni, mogla služiti ljudima pod konac dobe neolita, bilo kao grobnica, bilo kao mjesto kulturnih obreda. Konačni zaključak po tome pitanju još do danas nije donešen, ali usprkos toga, radi lakše orijentacije, nazivati ću ovu prostoriju i nadalje grobnicom.

Kako sam već naprijed spomenuo, cjelokupna vrpčasta keramika ne potječe iz grobnice, već djelomično iz prednjeg dijela spilje, kao i iz pretspiljskog terena. U samoj grobnici bila su nadjena uz fragmente vrpčaste keramike i dva malena cijela vrča (T. I, 1, 2), koji su ujedno jedine cijele posude nadjene u spilji Vindiji. Po fakturi i obradi ovi vrčevi pripadaju boljim posudama. Primjerak na T. I, 2 pokazuje loptasti vrč sa lijevkastim vratom. Imade plosnatu, trakastu ručku, koja veže gornju trećinu vrata i rame. Na suprotnoj strani od ručke na prelazu vrata u rame, nalazi se maleno plastično ispućenje, koje podsjeća na ušicu. Ornament na vratu sastoji se iz triju vodoravnih traka. Svaka traka sastavljena je od 6 vodoravnih otisaka sukane niti. Ukrašen na gornjoj plohi ručke sastoji se iz uzdužno postavljene trake, koju isto čini 6 otisaka sukane niti. Vrč je načinjen od fine prečišćene gline. Boja stijene je crna sa ugladčanom površinom. Visina vrča iznosi 10,5 cm.

¹ S. Vuković, Pećina Vindija kao prehistorijska stanica. Speleolog 1955, br. 1.

Najsrodniji vrč ovome vrču, bilo po obliku, veličini, boji i vrsti ukrasa, nalazim u vrču tipa Guntramsdorf-Drassburg iz Dürnkruta u Koruškoj,² koji prema podjeli R. Pittioni-a pripada kasno nordijskom slogu Einzelgrabkulture.³ Obadva vrča, primjerak iz Voće i Dürnkruta, imaju ornamentalni ukras izveden samo na vratu i gornjoj plohi ručke, dok ostali dijelovi vrča, kao što su rame i trbuh, su bez ukrasa. Osim toga ukras se kod obadva primjerka sastoji samo od otisaka sukane niti. Slične vrčeve, koji odgovaraju našem vrču iz spilje Vindije susrećemo i u ostalim nalazištima Einzelgrabkulture, kao što su Guntramsdorf⁴ i Drassburg-Taborac.⁵

Drugi cijeli vrč iz grobnice spilje prikazan na Tab. I, sl. 1 a, b razlikuje se ponešto svojim oblikom i ukrasom od vrča na Tab. I, sl. 2 a, b. On je više nepravilnog loptastog oblika, a ima više cilindričan vrat, čija su usta nešto razvraćena. Njegov ukras na vratu sastoji se iz niza vodoravnih otisaka sukane niti. Trakasta ručka veže gornju trećinu vrata sa ramenom. Ukras na ručki predstavljaju vodoravni nizovi otisaka sukane niti. Boja stijene je crna sa ugladčanom površinom. Visina vrča iznosi oko 8,9 cm. Ovaj vrč pripada po analogijama isto tako tipu Guntramsdorf-Drassburg.

Tipu ovih vrčeva pripada i vrč iz grobnice prikazan na Tab. II, sl. 1, od kojega se sačuvao samo donji loptast, nešto splošten dio. Na ramenu nalazi se neznatni ostatak trakaste ručke na kojoj se vide tragovi popreko otisnutog ukrasa od sukane niti. Isti ovakav ukras zapaža se i na preostalom dijelu vrata. Boja vrča je crna sa ugladčanom površinom. Materijal je fina pročišćena glina. Visina fragmenta iznosi oko 6,8 cm.

Medju vrpčastom keramikom iz grobnice nadjen je i fragmenat jednog dijela vrata sa ramenom, koji pripada vrču loptastog oblika sa visokim lijevakastim vratom (Tab. I, 3, rekonstrukcija vrča). Vrat je ukrašen na gornjem i donjem dijelu vodoravnim trakom izvedenom od niza otisaka sukane niti. Izmedju ovih dviju traka je izvedena valovnica, sastavljena od 6 otisaka sukane niti. Po svoj prilici se i na tom vrču nalazila široka trakasta ručka, kakvu susrećemo na obadva ostala vrča iz spilje Vindije. Medju nalazima iz Drassburg-Taborca susrećemo sličan maleni vrč sa trakastom ručkom, koja veže gornju trećinu vrata sa ramenom.⁶ Vrč iz grobnice u spilji Vindiji bio je nešto veći, po svoj prilici oko 12,8 cm. Nema sumnje, da i on odgovara vrčevima Guntramsdorf-Drassburg tipa.

Konačno treba spomenuti i jednu ručku trakastog oblika, koja potječe iz grobnice spilje. Ista je malena, sa ukrasom na gornjoj plohi. Ukras je izveden sa tri popreko postavljene trake, od kojih je svaka sastavljena od 4 otisaka sukane niti (Tab. II, 4). Izradjena je iz fine pročišćene gline. Boja ručke je crna sa ugladčanom površinom. Dužina fragmenta iznosi 2,7 cm, a širina oko 1,6 cm. Pripada gornjem tipu vrčeva.

Drugi oblik posuda kojima pripadaju fragmenti vrpčaste keramike nadjeni u grobnici spilje Vindije, kao i izvan nje, su zdjele ili terine sa širokim otvorom. Bili su to oblici sa više manje poluloptastim donjnjim dijelom ili

² R. Pittioni, *Urgeschichte des österreichischen Raumes*, Wien 1954, sl. 171.

³ L. c.

⁴ L. c., sl. 169.

⁵ L. c., sl. 170.

⁶ L. c., sl. 170.

koničnim i srednje visokim lijevkastim vratom. Oblik ovih posuda podsjeća na oblike iz nalazišta Drassburg-Taborac u Burgenlandu.⁷ Inače veliku sličnost možemo zapaziti i u zdjeli nadjenoj na nalazištu sojenica pri Notranjih gorah na Ljubljanskom barju.⁸

Na tabli II, sl. 2, 6 i 7 vidimo tri razna fragmenta vrata ove vrste sudova. U pogledu ornamentike na ovim fragmentima zapažamo razne varijante, koje nas podsjećaju na ukras na vratu vrča na Tab. I, sl. 5. Međutim, dok je na vratu ovog vrča samo jedna valovnica, na zdjelama se nalaze dvije valovnice i odgovarajuće vodoravne trake. Sudeći po očuvanim fragmentima kao i po ornamentici, što ju inače susrećemo samo na vratu vrčeva iz grobnice spilje možemo zaključiti, da su i ovi sudovi bili ukrašeni samo na vratu. Sličnu primjenu i kombinaciju valovnice kot vrpčaste keramike susrećemo na cilindričnom vratu amfore iz Zlota kulture,⁹ gdje vidimo u polju unutar dviju vodoravnih traka isto tako valovnicu. Osim toga ovdje treba napomenuti, da su kod amfore iz Zlota kulture ukrašeni uz vrat još rame i trbuh, što kod našeg vrča iz spilje nije slučaj.

Fragment vrata suda na tabli II, sl. 2 oštećen je na ustima, pa prema tome nije vrat sačuvan u potpunoj visini. Ukrašan fragment se sastoji od tri četveroredne vodoravne trake, između kojih su dvije četveroredne valovnice, ispod čega se nalazi široka vodoravna traka od 16 otisaka sukane niti. Materijal je čista glina, a boja suda crna. Visina ulomka iznosi 4,5 cm, a širina 4,25 cm.

Fragment na tabli II, sl. 6 pokazuje jedan nešto blaže formirani S prijelaz vrata u rame, pa se oblik ove posude po svoj prilici približio u svome gornjem dijelu obliku zvonolikih posuda. Stanovite analogije sa našom posudom nalazimo u rekonstrukciji zvonolike posude iz Grapčeve spilje.¹⁰ Ornamentalni ukras čini jednu novu kombinaciju, koja se sastoji od vanjskih peterorednih vodoravnih traka, unutar kojih prolaze dvije troredne valovnice, odijeljene jedna od druge vodoravnom trorednom trakom. Za izvodjenje ovog ornamenta upotrebljena je nešto deblja sukana nit. Osim toga ovaj fragmenat imade i znatno veću debljinu. Materijal je čista glina, boja crna, a površina ugladčana. Visina fragmenta iznosi 5,1 cm, širina 6,65 cm, a najveća debljina oko 0,6 cm.

Oblik ovih zdjela, a napose na njima primjenjena ornamentika pokazuju razne kombinacije, što govori, da se vrpčasta keramika na nalazištu spilje Vindije stalno razvijala i usavršavala, pronalazeći stalno nove izražajne mogućnosti u svome razvoju i ukrašavanju. Na tabli II, 7 vidimo fragmenat vrata posude, koji pokazuje u svome ornamentu opet novu kombinaciju, koja se prema ornamentu na vratu ranijih sudova razlikuje u tome, što je ovdje upotrebljena troredna vodoravna traka i troredna valovnica, te završno šestoredna vodoravna traka. Kod naših zdjela i vrčeva iz spilje Vindije ne nalazimo ukrašeno rame i trbuh, kako to susrećemo na primjer na posudama iz Zlota kulture, gdje se ukras ujedno izveo i u izmjeničnoj vrpčastoj i žigo-

⁷ L. c., sl. 170.

⁸ J. Korošec, *Oris predzgodovine Ljubljane*, Ljubljana 1955. Tab. VIII, sl. 4.

⁹ J. E. Forssander, *Die Schwedische Bootaxtkultur*, Lund 1933, Abb. 66.

¹⁰ G. Novak, *Prehistorijski Hvar*, Grapčeva spilja, Zagreb 1955. Tab. CCXXXVII, sl. 1.

sanoj tehnici.¹¹ Medjutim iako je ukras na našim posudama izveden samo na vratu i to jedino u vrpčastoj tehnici (Fadenmuster), ipak on djeluje ugodno i originalno u svojoj kombinaciji.

Nadalje spominjem, da posjedujemo iz spilje Vindije još fragmenata vrata istog oblika posuda, na kojima dolaze i druge kombinacije izmedju vodoravnih traka i valovnica i to prema broju otisnutih sukanih niti. Tako na jednom fragmentu inv. br. 429, vidimo tri troredne vodoravne trake, izmedju kojih su dvije troredne valovnice. Drugi jedan fragmenat, inv. br. 422, imade gore vodoravnu osmorednu traku, a dolje vodoravnu dvanajstorednu traku, dok je izmedju njih četveroredna valovnica. Na fragmentu, inv. br. 425, vidimo dolje vodoravno desetorednu traku, a iznad nje je peteroredna valovnica. Prostor na kome je bila gornja vodoravna traka je odbijen. Konačno na fragmentu, inv. br. 1940, vidimo ukras, koji se sastoji od niza gusto zbijenih vodoravnih otisaka sukane niti, koji teku preko cijele širine vrata. Medjutim ovaj posljednji motiv vrlo je čest unutar vrpčaste keramike sjevernih područja, gdje ga susrećemo na posudama iz Törneryd-a, Rötved-a, Sösdala, Piirtola itd.¹² Naprotiv na fragmentu vrata posude iz Karleby-a¹³ vidimo gornji motiv sastavljen od niza vodoravnih otisaka sukane niti, a niže njega je valovnica. Ove vrste motiv ne susrećemo medju vrpčastom keramikom iz spilje Vindije. Medju keramikom sa Ljubljanskog barja susrećemo isto posudu čiji je vrat ukrašen motivom od niza vodoravnih crta. Ali ova posuda imade ukrašeno i rame i trbuh i to u mješanoj tehnici.¹⁴ Sa Ljubljanskog barja već sam ranije spomenuo zdjelu, koja svojim oblikom stoji vrlo blizu našim zdjelama iz spilje Vindije. Njezin ukras na vratu po svemu izgleda, da je isto tako sastavljen od guste zbijenih otisaka sukane niti, pa prema tome ova posuda svojim oblikom i ukrasom imade najviše analogija sa posudama spilje Vindije.

Prije nego završim sa ovim sudovima, još bi spomenuo, da su svi do sada spomenuti fragmenti zdjela, vrčeva, kao i cijeli vrčevi iz spilje Vindije izradjeni iz bolje prečišćene gline, lijepe crne boje i ugladčane površine. Jedinu iznimku čini fragmenat vrata manje zdjele, inv. br. 450, koja bijaše izradjena iz grubog materijala uz primjesu krupnog zrnatog pijeska. Vanjska strana ovog fragmenta sivo-pepelaste je boje sa ugladčanom površinom. Ornament na fragmentu čine dvije valovnice, unutar kojih prolazi vodoravna troredna traka. Sam ornament bio je otisnut vrlo nehajno pomoću veoma tanke sukane niti. Osim ovog fragmenta u posjedu smo i jednog ulomka vrata malenog vrča, inv. br. 424, koji je s vanjske i nutarnje strane svjetlo-smedje boje. Njegova nutarnja površina osobito je lijepo ugladčana. Ukras, koji se prostire preko cijele površine fragmenta, izveden je od gusto zbijenih vodoravnih otisaka tanke sukane niti. Materijal je fina pročišćena glina, a izvedba osobito dobra.

Na tabli II, sl. 5 prikazan je fragmenat vrata i ramena amfore loptastog oblika. Fragmenat je malen, pa ne pokazuje cijelu visinu nekadašnjeg vrata amfore kojoj je pripadao. Iz naglog prelaza, što ga čini rame u vrat zaključujem, da je oblik amfore bio loptast. Fragment je crne boje, ukrašen nizom vodoravnih otisaka sukane niti, koja bijaše nešto krupnija. U rupicama otisnutim ovom niti

¹¹ J. E. Forssander, Die Schwedische Booxtkultur.

¹² L. c., sl. 86, Tab. III., VI., VII.

¹³ L. c., sl. 46.

¹⁴ R. R. Schmidt, Die Burg Vučedol, Zagreb 1945. Textbild 85, 1.

nalaze se još ostaci bijele boje od nekadašnje inkrustacije. Visina fragmenta iznosi 5,0 cm, a širina 4,25 cm.

Spomenuti ću i drugi jedan fragmenat vrata neke amfore sa cilindričnim ili levkastim vratom, inv.br.1944. Nadjen je u grobnici spilje. Kod fragmenta isto je tako naglašen nagli prelaz ramena u vrat tako, da se i za njega može ustvrditi, da je pripadao amfori lopatastog oblika. Boja je crna, a površina ugladčana. Iz preostalih tragova ornamenta vidi se, da je vrat amfore bio ukrašen dvijema vodoravnim višerednim trakama, unutar kojih se nalazila četveroredna valovnica. Cio taj ornamentalni ukras izveden je po uzoru ukrasa na ostalim fragmentima vrpčaste keramike iz spilje Vindije. Fragmenat pripada po svoj oblici nekoj amfori. Sve analogije, što ih susrećemo medju amforama vrpčaste keramike ponajviše nas približuju obliku loptaste amfore sa područja Saale.¹⁵ U gornjoj polovici cilindričnog vrata ove amfore jasno se razabire lagani, postepeni prijelaz iz cilindričnog oblika u jedva zamjetni lijevkasti oblik sa nešto izvučenom usnom. Trazeći komparaciju za amforu sa srednje visokim vratom, našao sam najbliže analogije u amfori iz Halle.¹⁶

Osim spomenutih posuda i fragmenata vrpčaste keramike ukrašene pomoću otisaka sukane niti, u grobnici spilje bio je otkriven i jedan fragmenat posude ukrašen pomoću brazdaste tehnike (T. II, 5). Oblik posude kojoj odgovara ovaj fragmenat, bila bi zdjela sa ručkom (Henkeltasse). Ukras, koji je izveden pomoću duboko ubadanih linija, sastoji se iz dvije vodoravne linije i šrafiranih trokuta. Fragmenat se drži sa sigom spleljen za komad kamena. Boja vanjske površine fragmenta otprilike je crno-smedja. Dužina fragmenta iznosi 10,85 cm, a širina 8,55 cm.

Iako susrećemo na našim nalazištima keramike često ukras u kombinaciji šrafiranih trokuta, ipak sam mišljenja, obzirom na oblik i kombinaciju ornamenta, da našem fragmentu najbliže analogije nalazimo u zdjelicama sa ručkom iz Retz-a u Austriji.¹⁷ Medju keramikom iz Grapčeve spilje nalazimo često ukras kombiniran pomoću šrafiranih trokuta unutar kojih prolazi izlomljena cik-cak traka. Osobito lijep primjerak ove vrste ornamenta vidimo na jednom fragmentu gornjeg dijela zdjele iz Grapčeve spilje.¹⁸ Linije iz kojih su izradjeni ovi ornamenta nisu postignute ubadanjem, već urezivanjem. Isto takav motiv sa izlomljenim cik-cak trakom unutar šrafiranih trokuta, nalazi se i na zdjeli sa ručkom iz sojenica pri Igu.¹⁹

Od keramike koja po ukrasu ne pripada vrpčastoj keramici, nadjen je u grobnici spilje Vindije i fragmenat cilindričnog vrata neke posude prikazan na Tab. III, 4. Ornamentat na ovome fragmentu izveden je žigosanjem trokuta i ubadanjem kosih rupica. Pomoću dvije okomito utisnute linije, koje su dopunjene kosim ubodima, dobivena je okomita traka. Lijevo i desno od ove trake nalaze se po dvije pozitivne otisnute okomite cik-cak linije dobivene pomoću žigosanih trokuta. Analogije sa ovim ornamentom susrećemo na polukuglastoj, plitkoj zdjeli Schönfelderkeramike iz Wedlitz-a,²⁰ zatim medju keramikom iz

¹⁵ M. Hörnes, O. Menghin, *Urgeschichte der bildenden Kunst in Europa*. Wien 1925., 277, 5.

¹⁶ G. Kossinna, *Die deutsche Vorgeschichte*, Leipzig 1936. Abb. 49.

¹⁷ R. Pittioni, *Urgeschichte des österreichischen Raumes*, sl. 119.

¹⁸ G. Novak, *Prehistorijski Hvar*, Tab. CLXIII, br. 2.

¹⁹ J. Korošec, *Oris predzgodovine Ljubljane*, T. VII, sl. 10.

²⁰ J. — E. Forssander, *Die Schwedische Bootaxtkultur*, sl. 99.

Grapčeve spilje na otoku Hvaru,²¹ i na fragmentu zdjele slavonske keramike iz pećine Hrustovače u Bosni.²²

Osim do sada spomenute keramike nadjene u grobnici spilje Vindije, daleko je veći broj druge vrste keramike, koja je bila nadjena izvan grobnice — u spilji i pretpiljskom prostoru. Sva ta keramika pripada pretežno gruboj keramici za koju ne postoje točno stratigrafski podaci, pošto je sakupljena po prerovanim i prekopanim slojevima tog nalazišta. Medjutim, medju ovom keramikom susrećemo nekoliko fragmenata koje je potrebno pomenuti u vezi sa ranijim fragmentima.

Fragmenti na tabli III, 1 i 5, te fragmenat na tabli IV, 2 pripadaju sličnim posudama. Ornamenat je na sva tri fragmenta izradjen brazdastim urezom. Na fragmentu na tab. III, 5 vidimo primjenjen vodoravni niz cik-cak linija, koje su u gornjem dijelu zarubljene vodoravno urezanim linijom sa ubodima. Boja fragmenata je crna, sa jedva primjetno ugladčanom površinom. Veličina fragmenta na tabli III, 5 je $5,35 \times 4,65$ cm.

Na tabli III, 2 imademo fragmenat trbušnog dijela vrlo malene posude bikoničnog oblika. Ukraas predstavlja vodoravni redovi uboda u kojima se nalaze još ostaci bijele boje. Boja fragmenta je crno-smedja sa slabo sačuvanom ugladčanom površinom. Veličina fragmenta $4,5 \times 2,75$ cm.

Fragmenat na tabli III, 3 pripada gornjem dijelu manje posude. Ornamenat se sastoji od unakrštenih linija, koje su još potpuno ispunjene bijelom bojom. Osim ornamenta razabiru se na ulomku još tragovi mjesta gdje se nalazila ručka, koja je vezala vrat sa ramenom. Boja fragmenta je crna sa slabo ugladčanom površinom. Veličina $3,85 \times 3,35$ cm.

Na tabli IV, 1 nalazi se fragmenat dijela vrata neke posude (zdjele?). Ornamenat na ovoj posudi izveden je na isti način kao i na posudi na tabli III, 3. U urezima su još ostaci bijele boje. Boja fragmenta je crna. Veličina fragmenta $3,85 \times 2,75$ cm.

Tehnikom brazdastih ureza ukrašen je i fragmenat na tabli IV, 3, čija je površina svjetlo-smedje boje. Ornamenat se sastoji od vodoravnih i vertikalnih linija. Veličina $3,05 \times 2,9$ cm.

Spiraloidni ornamenat zastupljen je svega na dva fragmenta. Na tabli IV, 4 imademo fragmenat trbušnog dijela posude, čiji se ornamenat sastoji iz 8 vodoravno urezanih linija, ostataka spiralne trake od četiri linije i niza uboda. Fragmenat je blijedo-sive boje, sa djelomično još ugladčanom površinom. Veličina fragmenta iznosi $6,5 \times 4,65$ cm.

Fragmenat na tabli IV, 5 isto tako je ukrašen spiraloidnim ornamentom. Sačuvani su djelovi spiralne trake, koja je u našem slučaju bila šrafirana. Nutarnja površina je ponešto hrapava i crne boje, a vanjska sivo-smedja. Veličina fragmenta $6,6 \times 4,4$ cm.

Ovo nekoliko fragmenata, pružaju nam dokaz, da u spilji Vindiji imademo uz vrpčastu keramiku prisutnu još i keramiku drugih kulturnih grupa. Ovo treba naročito da imademo na umu prigodom donošenja zaključka, da li i ostale predmete nadjene u grobnici i po drugim dijelovima spilje Vindije možemo staviti zajedno sa vrpčastom keramikom u isto vremensko razdoblje. Stoga raz-

²¹ G. Novak, Prehistorijski Hvar, T. CCXXXIII.

²² A. Benac, Završna istraživanja u pećini Hrustovači. GZMS, Sarajevo 1948, T. XI, 1.

loga potrebno je osloniti se i na pregled ostalih predmeta, nadjenih uz vrpčastu keramiku bilo u grobnici spilje Vindije ili izvan nje. To se napose odnosi na arheološki materijal. Ali predmete nadjene u grobnici možemo podijeliti i na osteološki i arheološki materijal. Osteološki materijal sastoji se od antropološkog i faunističkog.

Antropološki ostaci sastoje se iz fragmenta pokrova lubanje, fragmenta maxillae i mandibulae i više komada incisiva i molara.

Ovdje je važno spomenuti, da je u grobnici bio nadjen i fragmenat corpora mandibulae sa molarima m^2 i m^3 od goveda i posebno nadjen molar m^3 mandibulae od jedne druge vrste goveda. Fragmenti skeleta čovjeka mogu se uzeti kao ostaci skeleta sahranjenih mrtvaca u grobnici, a corpus mandibulae i molar goveda, kao darovi stavljeni mrtvim u grob.

Od arheološkog materiala nadjenog u grobnici spomenuti ću slijedeće predmete:

Tab. V, 1. Morska školjka sa probušenom rupom za vješanje. Služila je po svoj prilici kao nakit za ogrlicu.

Tab. V, 2. Valjkasto okrugli nakit, jagoda, načinjena iz ljušture školjke (Spondylus). Jagoda imade oblik sploštenog valjka sa probušenom rupom u sredini. Materijal već u prilično rastrošenom stadiju. Promjer 1,6, debljina 0,6, promjer rupe 0,4 cm.

Tab. V, 3. Okrugli valjkasti nakit, jagoda, načinjena iz ljušture školjke (Spondylus). Oblik plosnati valjak sa probušenom rupom u sredini. Materijal žuto-smedje patiniran. Promjer 1,55, debljina 0,75, promjer rupe 0,35 cm.

Tab. VI, 2. Koštano šilo sa distalnom zglobovom glavicom, izradjeno iz uzdužne raskoljene metatarsalne kosti manjeg preživača. Dužina 8,5 cm.

Tab. VI, 3. Koštano šilo izradjeno iz ulne. Za držak iskorištena plosnata strana proksimalnog dijela kosti. Distalni dio obradjen u šiljak. Dužina 14,1 cm.

Tab. VI, 4. Dvostrano koštano šilo izradjeno brušenjem iz fragmenta uzdužne raskoljene kosti cjevanice preživača. Dužina 8,0 cm.

Tab. VI, 5. Fragment probušene kosti (nakit). Kalotina uzdužno odbijene manje kosti cjevanice sa tragovima spongioze na nutarnjoj strani. Dužina 3,2 cm.

Tab. VI, 9. Kameno strugalo visokog hrpta izradjeno iz andezitnog pršlinca (tuf) zelene boje. Dorzalna ploha obradjena sa više odlomnih ploha. Ventralna strana konveksnog oblika sa tragovima koncentričnih krugova od bulbusa. Glavna oštrica smještena desno lateralno. Dužina 4,2, šir. 3,05 cm.

Tab. VI, 12. Kameno strugalo oblika šišarke, izradjeno iz andezitnog pršlinca zelene boje. Dorzalna strana obradjena sa tri temeljne plohe. Ventralna strana uvijena, konkavna. Bazalno-ventralno udarna ploha. Visina 3,12, šir. 3,5 cm.

Neke od ostalih predmeta nadjenih u grobnici samo napominjem kao na primjer:

Šiljak načinjen od paroška roga jelena sa jasnim sjekotinama na bazalnom dijelu. Dužina 11,15 cm.

Ljuštura morske školjke (nakit) sa probušenom rupom za vješanje. Služila je kao nakit ogrlice (privjesak).

Ljuštura potočne školjke (bezupka) bez probušene rupe za vješanje.

Osim spomenutih predmeta nadjenih u grobnici spilje, nadjeno je dosta predmeta i izvan nje po ostalim dijelovima spilje. Pošto ove predmete možemo približno vremenski i kulturno staviti zajedno sa predmetima nadjenim u grobnici, to i neke od njih ovdje spominjem:

Tab. V, 4. Koštano šilo plosnatog oblika, izradjeno iz uzdužno raskoljene kosti cjevanice. Bazalni dio proširen i nepravilno prekinut. Terminalni dio izgledan u šiljak, koji se u gornjoj polovici lako savija u desno. Dužina 10,6 cm.

Tab. V, 5. Okrugli nakit, jagoda, izradjena iz šuplje kosti cjevanice. Oblik duguljastog šupljeg valjka, blijedo-žute boje. Dužina 1,1, debljina 0,8, promjer rupe 0,45 cm.

Tab. V, 6. Kamena strelica iz maslinasto-zelenog kamena. Oblik strelice srcolik. Obradjena dorzalno i ventralno preko cijele površine. Bazalno je jedan krak jače izdužen. Dužina 1,8, šir. 1,65 cm.

Tab. VI, 1. Koštano šilo sa distalnom zglobnom glavicom. Izradjeno iz uzdužne kalotine metatarsalne kosti manjeg preživača. Proksimalni dio izbrušen u šiljak. Dužina 8,5, šir. 1,1 cm.

Tab. VI, 6. Zub životinje sa probušenom rupom na straničnom, apikalnom dijelu korijena. Zub je iskorištavan kao nakit (privjesak) ogrlice.

Tab. VI, 7. Okrugli nakit, jagoda, izradjena iz ljuštore školjke (Spondylus). Jagoda imade oblik sploštenog valjka sa probušenom rupom u sredini. Materijal je lijep jedar, bjelo-žute boje. Promjer 1,8, deb. 0,95, promjer rupe 0,5 cm.

Tab. VI, 8. Okrugli nakit, jagoda, izradjena iz šuplje kosti cjevanice. Oblik duguljast, nepravilnog valjka, boja blijedo-žuta. Dužina 1,7, šir. oko 1,2, promjer rupe 0,45 cm.

Tab. VI, 10. Rekonstrukcija kamene sjekire izradjene iz zelenog serpentina. Rekonstrukcija na temelju nadjenog fragmenta gornjeg dijela sjekire. Prema fragmentu sjekira je imala lijepo probušenu rupu sa vanjskim, lateralnim pojačanjem. Svojim lijepim, vitkim oblikom podsjeća na sjekire nordijskog porijekla, što prate često vrpčastu keramiku.

Tab. VI, 11. Kamena strelica iz maslinasto-zelenog kamena. Oblik strelice srcolik. Obradjena dorzalno i ventralno preko cijele površine. Bazalno jedan krak znatno jače izdužen. Dužina 2,7, šir. 1,7 cm.

Izvršimo li komparaciju do sada navedenih predmeta nadjenih u spilji Vindiji sa analognim predmetima iz raznih drugih nalazišta dobijemo, da ove vrste predmeti pripadaju jednoj općoj kulturi gornjeg odsjeka neolita. Tako na primjer koštana šila sa zglobnom glavicom vidimo medju koštanim nalazima bojene keramike iz nalazišta Eggendorf am Walde u Austriji.²³ Koštana šila sa zglobnom glavicom, kao i odbijeni parošci roga jelena nadjeni su u Pećini Hrustovači u Bosni.²⁴ Nadalje koštana šila sa zglobnom glavicom nadjena su i na prehistorijskom nalazištu Nebo u dolini Bile.²⁵

Koštano šilo izradjeno iz ulne, tip kakav susrećemo u spilji Vindiji (tab. VI, 5) nalazimo i medju nalazima Unjeticke kulture iz Bernhardsthalu u Austriji.²⁶

Tako zvani spondylus nakit susrećemo medju linearnom keramikom iz Egenburga u Austriji,²⁷ gdje vidimo čitave ogrlice načinjene iz ove vrste jagoda. Nakit iz jagoda od kosti i probušenih zubi životinja dolazi brojno zastupan

²³ R. Pittioni, *Urgeschichte des österreichischen Raumes*, sl. 104.

²⁴ Dr. J. Korošec, Pećina Hrustovača novi lokalitet slavonske kulture. Sarajevo 1946. Glasnik Drž. muzeja u Sarajevu. Nova serija Tab. XVII, br. 25.

²⁵ A. Benac, Prehistorijsko naselje Nebo i problem Butmirske kulture, Ljubljana 1952. Tab. XXV, sl. 4, 11.

²⁶ R. Pittioni, *Urgeschichte des österreichischen Raumes*, sl. 205.

²⁷ L. c., sl. 84, 85.

medju Mondsee grupom iz Mondseea.²⁸ Nadalje nakit, jagode načinjene iz fosilnih ljuštara školjaka nadjene su i u Ajdovski jami pri Nemški vasi u Sloveniji.²⁹

Kamene strelice srcolikog oblika, kao i trokutne strelice susrećemo medju Mondsee grupom iz Mondseea.³⁰ Medjutim i u spilji Vindiji bila je uz strelice srcolikog oblika nadjena i trokutna strelica načinjena iz jedrog jaspisa smeđje-crvene boje.

Našem obliku kamene sjekire iz spilje Vindije (tab. VI, 10), možemo naći stanovite analogije medju sjekirama starije faze Einzelgrabkulture iz Kematen-a i Pabneukirchen-Henndorf-a,³¹ pa bi na osnovu toga istu mogli pripisati ovoj kulturi. Tako bi u ovoj sjekiri imali zastupanog jednog pouzdanijeg pratioca naše vrpčaste keramike iz spilje Vindije.

Uzevši konačno u obzir sve do sada spomenute komparativne analogije unutar vrpčaste keramike spilje Vindije i ostalih navadjanih nalazišta, dolazimo do zaključka, da vrpčasta keramika spilje Vindije imade najviše analogija sa vrpčastom keramikom susjednih austrijskih nalazišta. Vrčevi tipa Guntramsdorf-Drassburg posve su slični, bilo oblikom, bilo ukrasom našim vrčevima iz spilje Vindije, što govori za njihovu pripadnost Einzelgrabkulturi, dok zdjele sa širokim otvorom, osim toga, pokazuju i stanovitu srodnost sa Ljubljanskom grupom. Prema tome mogli bi pretpostaviti u pogledu vrpčaste keramike iz spilje Vindije, da se radi o jednom izdanju, koji je dospio do spilje Vindije sa područja Austrije. Na tome području ona je doživjela svoj stanoviti razvitak u pogledu razvoja i kombinacija ornamenta, iako je zadržala ornamentat samo na vrtu i gornjoj plohi ručke i to jedino u Fadenmuster tehnici. Daljnji neki drugi razvitak ona nije doživjela. Obzirom na oblik posuda, koji susrećemo unutar ove vrste keramike u spilji Vindiji, morali bi njezino trajanje pripisati nešto duljem vremenskom rasponu. Amforu i zdjelicu sa ručkom (Henkeltasse), koja bijaše nadjena u grobnici spilje zajedno sa keramikom ukrašenom pomoću sukane niti, treba svakako pripisati nešto ranijoj fazi od vrčeva i zdjela Guntramsdorf-Drassburg tipa, koji jamačno već pripadaju posljednjoj fazi neolita ili čak početku bakrene dobe.

ZUSAMMENFASSUNG

Schnurkeramik in der Höhle Vindija

Nebst paläolithischen Funden aus der Höhle Vindija besitzen wir auch ziemlich viel anderes archäologisches Material, das bezeugt, dass die Höhle auch später im Gebrauch stand. Unter dem ganzen Material nimmt eine besondere Stelle die sogenannte mit Fadenmuster verzierte Schnurkeramik ein. Diese Funde stammen vom letzten rechten Teil der Höhle, der vielleicht als Grabstätte oder Kultstätte diente. Der Schluss betreffend dieses Problem ist noch nicht endgültig. Neben der Keramik dieser Art wurden hier auch osteologische Reste des Menschen, einige Steinartefakte, Knochen und Handwerkzeug und

²⁸ L. c., sl. 156.

²⁹ S. Brodar — Josip Korošec, Ajdovska jama pri Nemški vasi, Ljubljana 1955. SAZU, Razprave, Disser. III. Tab. XVIII, br. 1.

³⁰ R. Pittioni, Urgeschichte des österreichischen Raumes, sl. 154.

³¹ L. c., sl. 168.

Schmuck aus Knochen, Horn und Meermuscheln gefunden. Schnurkeramik wurde nicht nur in diesem Teil der Höhle, sondern auch im Vorderteile und vor der Höhle selbst gefunden. Hier jedoch nur Fragmente, während in der sogenannten Grabkammer auch ganze Gefässe gefunden wurden (T. I, 1, 2). Diese Krüge können mit den Krügen des Typus Guntramsdorf-Drassburg und aus Dürnkrot in Österreich verglichen werden, die von Pittioni der späten nordischen Schicht der Einzelgrabkultur zugeordnet werden. Eine zweite Form, die nur in Fragmenten erhalten ist, ist aber mit den Schüsseln vertreten, die ihrer Form, als auch ihrer Ornamentik nach in die gleiche Gruppe gehören (T. II, 2, 6, 7).

Ausser dieser ausgesprochenen Ornamentik wurden aber auch Keramikfragmente gefunden, auf denen sich Ornamente befinden, die mit Hilfe anderer Technik ausgeführt sind. So z. B. durch Furchenstich (T. II, 5) auf einem grösseren Fragmente einer Henkeltasse, weiter auch mit Hilfe der Stempeltechnik (T. III, 4), mit welcher kleinere Dreiecke gestempelt wurden.

Ausserhalb der Kammer wurden auch Fragmente der Gefässe, die mit Furchenstich (T. III, 1, 5; T. IV, 2, 3), gewöhnlichen Einschnitten (T. III, 3; T. IV, 1) oder nur durch Stiche (T. II, 2) ornamentiert wurden. Als Motive wurden verschiedene horizontale Linien, Wellenlinien, schraffierte Dreiecke u. s. w. verwendet. Es bestehen aber auch einige Beispiele spiraloider Ornamentik (T. IV, 4, 5). Die letzten Beispiele zeigen, dass in der Höhle ausser der Schnurkeramik auch andere Kulturgruppen vertreten sind.

Auf T. V, 1—3 und T. IV, 2—5, 9, 12 sind verschiedene Schmuckgegenstände und Knochenwerkzeuge dargestellt, die in der Grabkammer selbst neben den bereits erwähnten Gefässen gefunden wurden. Ausserhalb der Grabkammer wurden auch mehrere Stücke von Schmuck, Knochen und Steinwerkzeug gefunden (T. V, 4—6, T. VI, 1, 6—8, 10, 11).

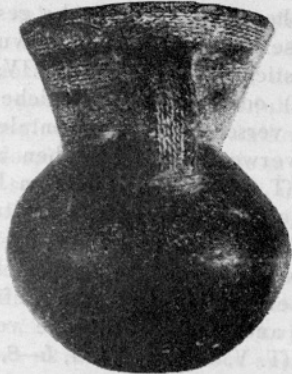
1 a

1 b

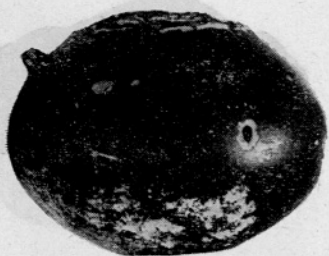
2 a

2 b

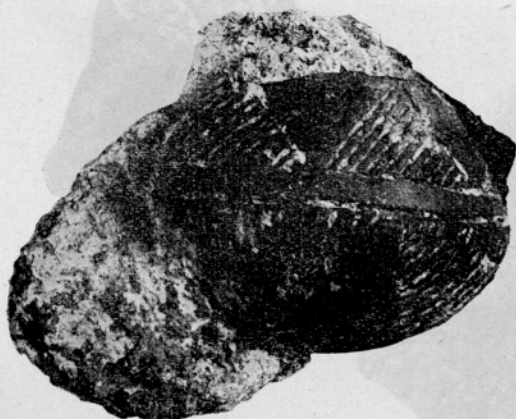
3

1

2

3

4

5

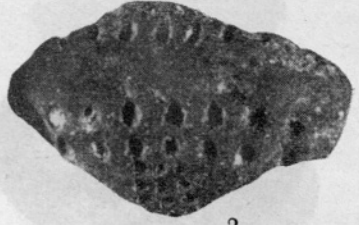
6

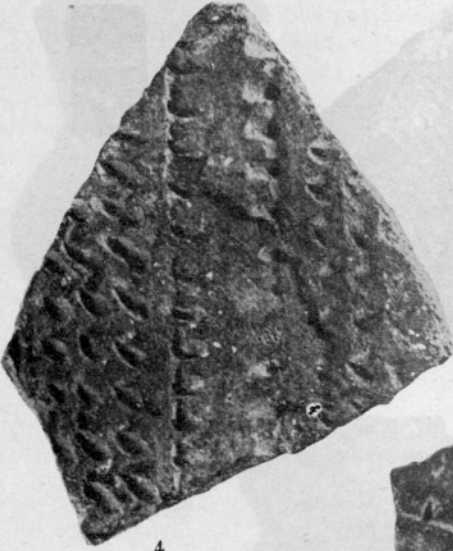
7

1

2

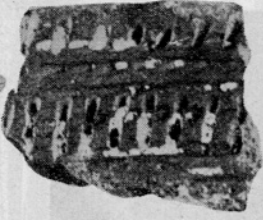
4

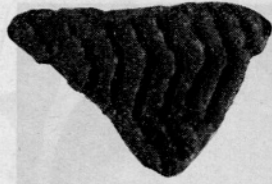
3

5

1

2

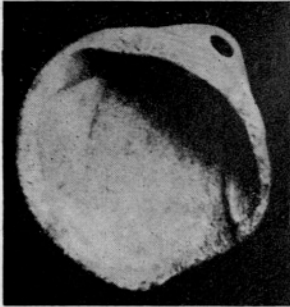
3

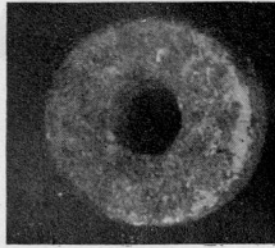
4

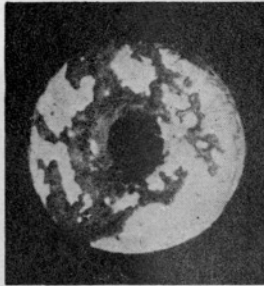
5

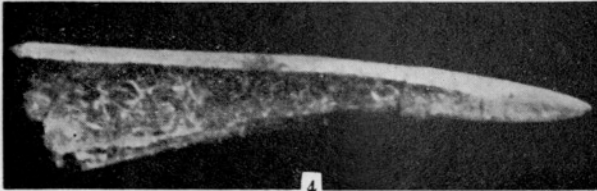
1

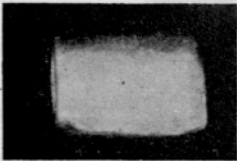
2

3

4

5

6

